

Ангел Каралийчев

Спасена душа
Предание

През един горещ юлски ден – 814 година, – когато старият хан Крум се връщаше на кон от Мадарската крепост към аула си в Плиска, неочаквано над главата му се надвеси ангелът на смъртта и замахна с огнен меч. Ханът видя душевадеца, ослепен от грозната светлина на меча, повдигна ръка да закрие очите си, прежълтя като восък и политна да падне на земята.

Боилите, които придружаваха хана, се втурнаха към него и го отне-соха към аула. Когато влязоха в двореца и положиха върху позлатения одър царя на българите, ангелът на смъртта се изправи невидим до главата му, прибра тънкия си меч в ножницата и почна търпеливо да чака. Навъсени стояха боилите и гледаха как бере дума грамадният човек, повален като стар отсечен дъб.

Отневиделица изскочи куцият дявол, наведе се, сложи ухо до гърдите на умиращия господар на българската земя и почна да слуша ударите на сърцето му. Като разбра, че тия удари утихват като ек на боен барабан, който се отдалечава, куцият неприятел на човешкия род поклати глава и зловещо се усмихна.

– Защо си дошел? – попита го ангелът на смъртта.

– Дошел съм да прибера тая грешна душа – отвърна дяволът.

– Тя не е твоя – тихо рече ангелът.

– Душата на този цар, който цял живот е носил в ножницата си меч – мокър от човешка кръв, – принадлежи на дявола. Тя е моя! – викна дяволът и в очите му избухнаха две зелени пламъчета.

– Почакай малко и ще видиш! – промълви ангелът и погледна към вратата.

Ханът дишаше тежко и вечната нощ полека премрежваше погледа му.

– Къде са синовете ми? – промълвиха сухите му сини устни.

– Идат, господарю, ето ги.

В голямата тронна зала влязоха двамина млади мъже със сребърни ризници, с тежки къси мечове на бедрата и островърхи позлатени шлемове. Те бърже приближиха до одъра, паднаха на колене от двете страни на баща си и наведоха глави. Полека и мъчително хан Крум отвори очи. Погледна надясно – опари го мрачният поглед на Токту, по-големия му син. Токту беше страшен човек. Той летеше като черна птица пред Крумовите войници, катереше се пъргаво по крепостните вражи стени, скачаше върху главите на неприятелите, а когато баща му даваше големи народни угощения – ешмедемета, – Токту пиеше запалена ракия. Ръката му тежеше върху одъра – черна и корава. Хан Крум полека

сложи десницата си върху тая черна и корава ръка и усети, че стиска студен камък. Обърна се наляво и срещна сините кротки очи на Омуртага. Нежна милувка затопли челото му. Изведнаж душата на болния се проясни и сърцето му затрептя, както пърха пеперуда над крехко пролетно цвете.

– Ти не си човек, а гълъб, сине мой – промълви ханът и дълго гледа Омуртага в очите, сякаш искаше да ги погълне и отнесе на другия свят.

Токту мрачно прехапа устни.

Хан Крум дълбоко въздъхна и пак затвори очи. Над него се наведе най-старият боил, беловласият военачалник на Мизия – Онегавон.

– Господарю – рече той, – време е.

– Време е да кажеш кой ще седне на твоя празен трон.

Умиращият цар се размърда, събра дух, напрегна последни сили и заговори с отпаднал, но твърд глас:

– Чуйте, мои синове, слушайте, военачалници, последната ми воля! Аз цял живот водих боеве. Клах хора, поих земята с кръв, горих градове и села, газих житни ниви, населих Мизия, Тракия, Македония със сираци и вдовици. В тоя последен час душата ми е празна. Аз виждам безкрайна върволица от мъртъвци – ония, които съм погубил по бойните полета. Те ще наближат към мене. Ще ме попитат за своите майки, за своите невести и невръстни дечица, аз какво ще им отговаря? Чуйте! Искам да оставя короната си на един от моите синове, ала не зная кому. И двамата ми са еднакво мили. И двамата тежат като старо злато. Токту е храбър като лъв, а Омуртаг е мъдър и очите му излъчват обич. Преди да отсъдя кой ще седне на моя трон, аз ще ги попитам нещо. Най-напред ще питам тебе, Токту. Чувай! Да речем, че ти донякога паднеш в плен. Нека речем, че те е заробил ханът на татарите и ти е извадил едното око. Да речем, че оня татарин, след като ти е извадил едното око, ти дава кон и те пуца да се върнеш в родината си. Ала подир две години колелото на историята се обръща и самият татарски хан пада в ръцете ти. Отговори, какво ще правиш с него?

Изправи се Токту и отсечено отвърна:

– Ще му извадя и двете очи, господарю!

– И аз цял живот туй правих, затуй народът ми тръгна с просешка тояга. А ти, сине Омуртаже, отговори, какво би сторил? И ти ли ще извадиш и двете очи на татарина?

– Господарю – отвърна Омуртаг, – аз няма да му извадя и двете очи, аз ще го пусна свободен – да тръгне по света и да разказва, че царят на българите не вади очи.

– Защо? – попита Крум.

– Защото само оня, който дава очи, има право да ги ослепява. Хан Крум дълго гледа сина си и очите му овлажняха. Със задавен глас той промълви:

– Сложете ханската корона на Омуртогавата глава! Той ще ви бъде новият хан...

Старият боил Онегавон с треперещи ръце вдигна високо короната. Тръгна към Омуртага. Боилите измъкнаха мечовете си, вдигнаха ги нагоре за клетва. Куцият дявол изхвъркна навън с проклятие, а ангелът на смъртта поведе нагоре спасената душа.

КРАЙ

© Ангел Каралийчев

Сканиране: sir_Ivanhoe, август, 2007 г.
Разпознаване и последна редакция: NomaD, август, 2008 г.

Издание:

Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/9094>]